

TARIX O'QITISH METODIKASINING EVOLYUTSION RIVOJLANISH JARAYONI

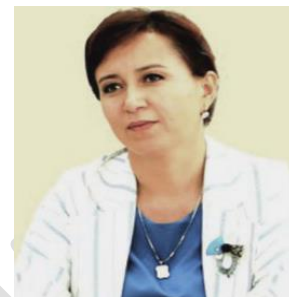
Toshtemirova Saodat Abdurashidovna, Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Tarix" kafedrasida dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

THE IMPORTANCE AND EFFICIENCY OF THE CLUSTER APPROACH IN TEACHING HISTORY IN THE EDUCATION SYSTEM

Toshtemirova Saodat Abdurashidovna, Associate Professor of the Department of History, Chirchik State Pedagogical University, (PhD)

ЭВОЛЮЦИОННЫЙ ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ

Тоштемирова Саодат Абдурашидовна, доцент кафедры истории Чирчикского государственного педагогического университета, (PhD)

<https://orcid.org/0009-0002-1988-4099>

e-mail:

toshtemirovasaodat@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolamizda tarix o'qitish metodikasining evolyutsion rivojlanish jarayoni o'rganilgan, hamda turli tarixiy davrlar: qadimgi, o'rta asrlar, renessans, sovet va mustaqillik davri misolida ta'lim berish metodikalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, tarix fanlari, integratsiya, ta'lim metodikasi, innovatsion yondashuv, tanqidiy fikrlash, axborot texnologiyalari, mustaqil ta'lim, fanlararo hamkorlik.

Abstract: This article studies the evolutionary development of history teaching methods, and analyzes teaching methods in different historical periods: ancient, medieval, Renaissance, Soviet and independent periods.

Keywords: quality of education, historical sciences, integration, teaching methods, innovative approach, critical thinking, information technologies, independent learning, interdisciplinary cooperation.

Аннотация: В статье рассматривается эволюционное развитие методик преподавания истории, анализируются методики преподавания разных исторических периодов: античного, средневекового, эпохи Возрождения, советского и периодов независимости.

Ключевые слова: качество образования, история, интеграция, методика обучения, инновационный подход, критическое мышление, информационные технологии, самостоятельное обучение, междисциплинарное взаимодействие.

KIRISH. Mustaqillik yillari O'zbekiston xalqlarining tarixiy an'analari va ma'naviy boyliklarini qayta tiklash va yangi mazmun bilan boyitishga qaratilgan davr sifatida ta'lim sohasida tub o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatini yaratdi. 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning Harakatlar strategiyasida ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish va mehnat bozori talablariga

mos yuqori malakali kadrlarni tayyorlash vazifalari belgilandi[1]. Ta'lim jarayonida uzluksiz ta'lim tamoyili asosida ta'limning maqsad va mazmunini uzviy ravishda shakllantirish, klaster yondashuvlari va fanlararo integratsiyani ta'minlash muhim ahamiyat kasb etdi. Xususan, ta'limda tarix fanlarini o'qitishda umumiy va oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikka asoslangan integratsion modellar rivojlantirildi. Bunda ta'lim mazmuni

izchilligiga erishish, tarixiy materiallarni mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish, axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy qilish kabi vazifalar muvaffaqiyatli amalga oshirildi.

ASOSIY QISM. Tarix o'qitish metodikasi o'zining evolyutsion rivojlanish jarayonida turli ijtimoiy, madaniy va texnologik omillarga bog'liq holda shakllanib kelgan. Qadimgi davrlarda ta'lim asosan og'zaki an'analarga asoslangan bo'lib, hikoyalar, epik she'rlar va afsonalar orqali tarixiy ma'lumotlarni uzatishda asosiy o'rin tutgan. Misr, Mesopotamiya va Xitoy kabi qadimgi sivilizatsiyalarda kunimform tablig'lari va papirus hujjatlari kabi yozma manbalar ta'lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etgan. Shuningdek, "Gilgamesh eposi", "Iliada" va "Odisseya" kabi epik asarlar tarixiy ma'lumotlarni yodlash va saqlashning samarali usullari sifatida xizmat qilgan[2].

O'rta asrlarda ta'lim metodikasi diniy muassasalar faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. G'arbda monastir maktablari va Sharqda madrasalar ta'lim markazlari sifatida xizmat qilgan. Bu davrda ta'lim jarayonida diniy matnlar, mantiqiy tahlil va sxolastik yondashuvlar ustunlik qilgan. Kitob bosish texnologiyasining kashf qilinishi ta'lim jarayonida inqilob yaratib, tarixiy bilimlarni keng auditoriyaga osonlik bilan yetkazish imkonini berdi.

Uyg'onish davrida ta'lim metodikasida ilmiy yondashuvlarning ahamiyati ortdi. Manba tahlili, tarixiy hujjatlar bilan ishlash va munozaralarga asoslangan yondashuvlar ushbu davr ta'limida muhim o'rin tutdi. O'rta Osiyodagi Buxoro va Samarqand madrasalari ta'lim markazlari sifatida faoliyat yuritib, ularda Abu Nasr Forobiy va Beruniy kabi olimlar tarixiy ma'lumotlarni mantiqiy tahlil qilishning asoslarini yaratdilar.

Jadidchilik davri ta'lim metodikasida yangi bosqichni boshlab berdi. Bu davrda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va tanqidiy fikrlashga asoslangan usullar joriy etildi. Tarixiy ma'lumotlarni obyektiv va aniq usullarda tahlil qilishga e'tibor qaratildi. Sho'ro davrida interaktiv usullar rivojlanib, ta'lim jarayonida muloqotli yondashuvlar qo'llanildi, bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga hissa qo'shdi.

Mustaqillik davrida ta'lim jarayonida milliy o'ziga xoslikni saqlash va rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. Tarix darsliklari va o'quv dasturlari milliy qadriyatlar va tarixiy ma'lumotlarning obyektivligiga urg'u berdi. Bunda ta'lim jarayonida

zamonaviy pedagogik yondashuvlar, tadqiqot metodlari, tanqidiy fikrlash va tahlil muhim ahamiyat kasb etdi.

Texnologik rivojlanish ta'limda raqamli texnologiyalar, internet va multimedia vositalaridan samarali foydalanish imkonini yaratdi. Masalan, A.Askarov va H.Bobobekov kabi olimlar milliy tarixiy ta'limni rivojlantirishda ilmiy asoslangan ishlar amalga oshirgan[3]. Shuningdek, T.Toshpo'latov va Ya.H.G'afforovlar tarix fanlarini o'qitishda innovatsion usullarni rivojlantirib, bakalavriat talabalari uchun o'quv-uslubiy materiallar yaratishga hissa qo'shgan [4]. Ko'plab tadqiqotlar, jumladan, Q.R.Shonazarov tomonidan bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlashga qaratilgan izlanishlar, tarixiy tafakkurni shakllantirishda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik jihatlarini tadqiq qildi[5]. Shuningdek, S.T.Mahkamov ta'limda kurslararo uzviylikni ta'minlash asoslarini ishlab chiqib, o'quv jarayonining izchilligini ta'minlash uchun nazariy va amaliy tavsiyalar taklif qildi[6].

Ta'lim klasterlari ta'lim jarayonida samaradorlik va innovatsion yondashuvlarni oshirish uchun muhim vosita bo'lib, ular ta'lim tizimida integratsiya va hamkorlikni ta'minlaydi. Ta'lim klasteri doirasida tarix ta'limini rivojlantirish tarix fanlarini o'qitishda bir qator ijobiy jihatlarga ega: ta'limning uzluksizligi, maktabgacha ta'limdan boshlanib, oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda tarix fanlarini tizimli va izchil o'qitish ta'minlanadi; tarixiy kompetensiyalarni rivojlantirish, boshlang'ich sinflarda tarixiy savodxonlikni shakllantirish, o'rta maktablarda esa tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga e'tibor qaratiladi; amaliyot va nazariya integratsiyasi, oliy ta'lim va maktab amaliyoti o'rtasidagi integratsiya talabalarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytiradi va h.z.

XULOSA. Hozirgi ta'lim tizimida klaster tizimini samarali boshqarish uchun uning barcha ishtirokchilari o'rtasida doimiy aloqani ta'minlash, uzoq muddatli strategiya va aniq maqsadlarga yo'naltirilgan rejalar ishlab chiqish zarur. Shuningdek, ta'lim jarayonida har bir subyekt o'z faoliyati uchun javobgarlik hissini shakllantirishi va tizimli ravishda axborot almashishi kerak. Bunday yondashuv nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki

jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami. – T., 2017.
2. Аҳмедов А., Ҳандамова М. Ҳиндистоннинг ёзилиш даври ва сабаблари. – Абу Райхон Беруний. Ҳиндистон. – Танланган асарлар. II жилд. Арабчадан А.Аҳмедов ва А.Расулов таржимаси. Сўзбоши, таржима, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи А.Аҳмедов, М.Ҳандамова. – Т.: Ўзбекистон НМИУ, 2022.
3. Asqarov A. O'zbekiston mustaqilligi sharoitida tarix fanining vazifalari.- O'zbekistonda ijtimoiy fanlar. 1992. № 7-8.
4. Toshpo'latov T., G'afforov Ya. Tarix o'qitish metodikasi. (bakalavriat yo'nalishidagi talabalar uchun o'quv qo'llanma). - Toshkent: O'zMU - Universitet, 2002.
5. Шоназаров Қ.Р. Бўлажак тарих ўқитувчиларини мактаб ўқитувчиларида тарихий тафаккурни шакллантиришга тайёрлаш. П.ф.н. илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент. 2002. 134 б.
6. Mahkamov S.T. Tarix ta'limida kurslararo uzviylikni ta'minlashning didaktik asoslari (7-sinf tarix kurslari misolida): Ped. fan.nom. ...dis. – T., 2005. – 70 b.
7. Toshtemirova S.A., G'afforov Ya.X., Abduraxmonova J.N. Mutaxassislik fanlarini kasbga yo'naltirish metodikasi // o'quv qo'llanma. - Toshkent: MALIK PRINT CO, 2021. - 204 b.
8. Toshtemirova S.A. Klaster tizimida tarix fanlarini integrativ o'qitishning modifikatsion metodikasi. Monografiya. Dimal nashriyoti. 2024. 136 b.

